

2024 Naturskolens årsberetning

**FORSKELLIGE
I FÆLLESSKAB**

en del af kredsløbet
- i Viborg Kommune

Naturskolens årsberetning 2024

Viborg Kommune er fyldt med skønne børn og skøn, varieret natur. Hver skoledag, hele året rundt, er vi naturvejledere fra Naturskolen, ude med mange nysgerrige børn. Vi giver børnene viden og forståelse for naturen og glæde ved at være derude.

Børn og unge skal have 'Lys i øjnene og mestre eget liv' er visionen for Børn & Unge. Naturskolen bidrager til denne vision, ligesom vi er en del af det "fælles fundament".

Naturskolen har en særlig mulighed for at tilbyde alternative læringsmiljøer og privilegerede po-

sitioner til elever, som ikke altid oplever dem til daglig. Naturskolens aktiviteter har, udover det faglige, også altid fokus på at styrke og udvikle fællesskaber blandt børnene - 'Forskellige i Fællesskab'.

I denne årsberetning har vi samlet beretninger og billeder fra året der gik, grafer fra årets statistik og lidt om vores fremtidige arbejde.

Vi håber, at I vil glæde jer over vores beretning og måske blive inspireret til at tage ud i naturen.

/ **Vibe Winckles**, Leder
Naturskolen, Viborg Kommune

Ulbjerg Klint

Guldkorn

Elliot fra 0. kl. er på trolde tur med klassen ved Trolde slugten. Han er ret skeptisk i forhold til, om der virkelig findes trolde og om Troldemor, som de er stødt på ude i skoven, i så fald er en rigtig trolde, men i løbet af dagen bliver han opslugt af aktiviteterne og accepterer tilsyneladende Troldemors rigtighed. Der ristes nissefingre på

pind over bålet og børnene nyder delikatessen, som spises direkte fra pinden. Efter måltidet går Elliot over til Troldemor og siger pædagogisk: *"Ved du hvad Troldemor? I menneskenes verden hedder de her ikke nissefingre, de hedder kyllingepølser"*.

/ **Benedicte Harder**

En arbejdsdag i skoven

Vi har været på Anden Verdenskrigstur med en 8. klasse. Vi følges tilbage mod Naturskolen. En af pigerne spørger naturvejlederen:

"Er det her dit arbejde?"

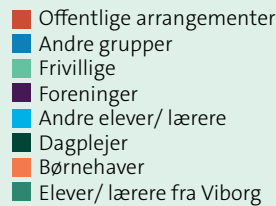
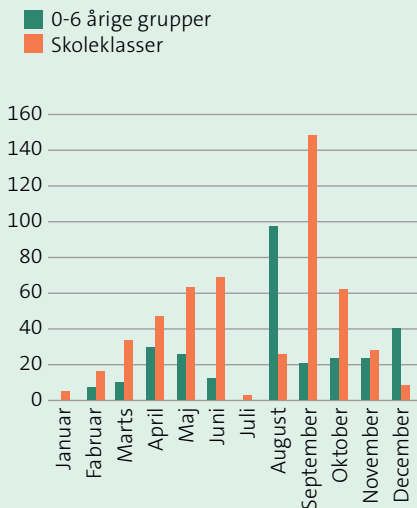
"Ja, det er det faktisk"
svarer han

"Ej, får du virkelig penge for at gå rundt i en skov fuld af klamme dyr og irriterende børn!?" udbryder pigen

/ **Michael Winther**

Naturskolens statistik:

På Naturskolen er vi meget omhyggelige med vores statistik. Hver eneste af vores aktiviteter bliver nøje skrevet ind i vores kalender og siden ind i statistikken. Det er tal, der varmer, når vi f.eks. efter en travl nissesæson kan skrive 884 børn, der har oplevet nissen sammen med os, og vi kan godt forstå, at vi har haft travlt, når der på bundlinjen står 25.006 gæster i alt hos os i år 2024.

Grupper og klasser vi har lavet aktiviteter for i 2024, fordelt på året. Højdespringeren er Grønne Sammen ugerne i september, hvor ca. 80 klasser besøgte Naturskolen til Grønne Sammen Festival.

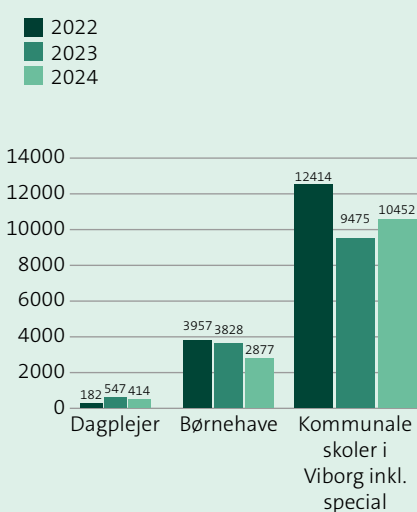
Her ses vores forskellige målgrupper, hvor folkeskoleelever fra Viborg Kommune fylder mest.

Fortsættes på næste side...

Naturskolens statistik:

I dette diagram ses de sidste 3 års besøgstal på børn, der har besøgt Naturskolen. Faldet for børnehavebørn i 2024 skyldes, at Forundringsfestivalen blev taget af programmet, den kommer igen i år 2025.

Hvor er vi, når vi har klasser og børnehavegrupper med ude i naturen. Ca. 15 % af vores aktiviteter foregår ude hos børnene lokalt. Det tal arbejder vi på at gøre større, så skolerne og institutionerne lærer deres lokale natur bedre at kende og selvfølgelig også for at spare på transportpuljen.

/ Statistik - Emilie Benedictus Larsen
/ Tekst – Vibe Winckles

Naturskole for de 0-6 - årige

- Når børn kommer tæt på dyrene

I den gamle skovfogedbolig i Undallslund har vi husdyr. Mus i eget hus – udenfor og geder og høns, der bor i en stor indhegning i skovbrynet. Husdyrholdet skaber rammerne til mange stjernestunder med især de små brugere af Natur-

skolen. At iagttage dyrenes rolige færden, at fodre dem med græs og grene som man først nøje har udvalgt, giver en begejstring og en ro. At ae den lille mus i naturvejleders hænder sender et glædesgyss igennem kroppen.

Dagplejedage – en skøn tradition

I august var Naturvejlederne igen på tur rundt i hele Kommunen for at mødes med dagplejebørnene til et forløb med udgangspunkt i en sang. I år havde vi valgt Poul Kjøllers sang om vand. Dagplejerne samledes i deres legegrupper på forskellige lokaliteter i deres nærområde og vi mødte op med aktiviteter som børnene kunne være med til på skift. Der blev leget fiskeri på land. Vi sejlede i en båd, der vippede og fik besøg af skøre dyr som sprøjtede med vand. Der blev plasket i vandpytter, bygget sandslotte på den medbragte strand og set på og rørt ved tang og muslinger. I en spand med vand undersøgte børnene, hvad der kunne flyde og hvad der sank til bunds, og en meget fræk and plaskede med vand.

”Der er så mange ting man kan, når bare der er vand” sang vi sammen igen og igen. Vi håber, med de aktiviteter vi lavede til dagen at kunne inspirere dagplejerne med lidt nye idéer og lege. Alt vi medbragte, kan være under en klapvogn og leges med hjemme i en have.

/ Janni Blank Wedderkopp

Grønne sammen

- Noget vi er hver dag

Vi er grønne sammen i naturen hver eneste dag, vi naturvejledere er sammen med en gruppe børn. Men i ugerne 36 og 37 har vi de sidste 3 år været grønne sammen med resten af kommunens åbne skoletilbud og alle Viborgs børn.

I år lavede vi forløb omkring byggeriet af et flot "hotel" til de vilde bier på lejrpladsen ved Hald. Der blev lavet naturpleje og undersøgt planteforekomster på forsøgsfelterne på Klostermarken.

Der blev lavet masser af klimavenligt, vildt og grøn mad efter sancture i krat, skov og hede og der blev set på døde dyr i rådnebure, bygget nær skolerne. Dyrelort blev der også set nærmere på, som ud-

gangspunkt for en snak om naturens kredsløb.

Fredag i begge uger var området omkring Naturskolen på Hald igen rammen for en festdag for 800-900 glade og skønne 2. og 3. classes børn gange 2. De oplevede et festligt koncertteater om træerne i skoven og om vigtigheden af at passe på dem. Med lærerstuderende, gæsteundervisere og naturvejledere kom klasserne i skoven og mødte et egetræ med fortællinger og lege om træets liv og historie. Hver klasse fik et lille, fint egetræ med hjem, som skulle plantes og passes på et godt sted - med al den viden de havde med fra dagen.

/ Janni Blank Wedderkopp

Natur, leg og læring

Forklaring: Bioblitz er en registrering af arter på et givent areal inden for en tidsmargin.

Grønne Sammen - På Klostermarken

Under Grønne Sammen var Naturskolen på Klostermarken, hvor vi brugte det spændende bynære areal til at lave en række undersøgelser, kaldet bioblitz. Det gjorde vi, for at blive klogere på, hvad biodiversitet er for en størrelse og for at finde ud af, hvad vi selv kan gøre for at forbedre den.

I løbet af dagen blev vi mere fortrolige med forskellige velegnede apps, der kan bruges til formålet,

herunder I-naturalist, samt apps som er gode til billedgenkendelse af både flora og fauna.

Trods noget ustabilt vejr, blev det nogle fantastiske dage, hvor vi blev klogere på biodiversitet og fik nogle gode snakke om, hvad vi kan gøre både derhjemme og på skolerne, for at hjælpe vores fælles natur.

/ **Dan Skov Nielsen**

Formidling for Fugleværnsfonden

- Ved Karmark Eng sø

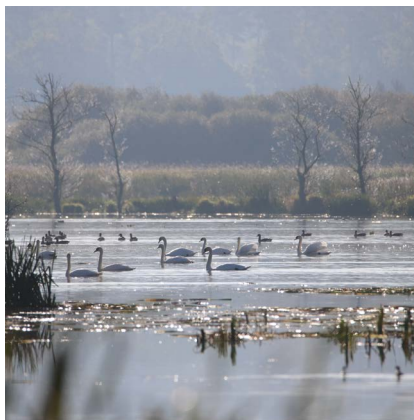
"Se! En sølvhejre mere, lige over os!"
Udbryder en 6. klasses elev, mens vi står i det fugtige græs bag Skjern kirke i den østligste del af Viborg kommune. Vi har allerede set én sølvhejre ovre ved engsøen, nu kommer der en til. Den smukke hvide fugl lander tæt ved den anden.

Fugleværnsfonden har for nyligt opkøbt arealet af Viborg kommune, med henblik på her at skabe et naturreservat for fugle og andre dyr. Det er blevet døbt Karmark Eng sø. Nu har Naturskolen indgået aftale med fonden om, at vi står for formidlingen af området de kommende år. To klasser fra Nørreå Fri-

skole og to klasser fra Hammershøj skole får fire ture hver, forår, sommer, efterår og vinter.

Fugleværnsfondens biolog har udviklet undervisningsmaterialer og lærervejledninger, der bruges op til, og efter, hver tur. Det er gennemarbejdet og flot. Første tur er afholdt. En flok engagerede elever og to lærere fra Nørreå Friskole var med på engen i uge 41. Det var her vi så sølvhejrene og røde glenter, grågæs, svaner, og pibeænder, og masser af andre fugle, oplevet med masser af begejstring. Jeg glæder mig meget til de kommende ture.

/ **Michael Winther**

Svaner, gæs og ænder
på Karmark Eng sø

Æblemosteri

- Og matematik

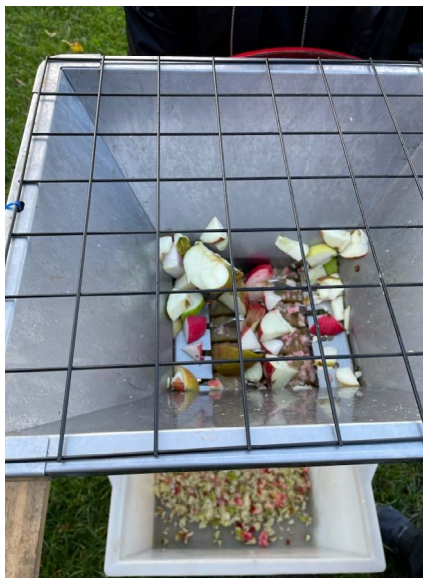
Når æblesæsonen kommer, er vi klar på Naturskolen til – sammen med børnehavebørnene – at trylle æbler om til dejlig most.

Vi går i parken og ser på de gamle æbletræer. Vi plukker, smager og dufter til forskellige æblesorter og hører nogle af historierne om, hvordan de blev til. Vi arbejder sammen om at vaske og skære æblerne, og rugbrødsruskterne er i spil, når æblepressen læsses med raspet æble og den skal køres

i gang. Hvis det er de yngste skolebørn, der har gang i mosteriet, husker vi at veje alle æblerne der skal presses. For så kan vi regne ud, hvor mange kg æbler, der skal plukkes til en liter most, når vi har presset alle æblerne.

Til sidst skal der duftes og smages på dagens arbejde. Alle har været med og alle er stolte over det færdige produkt.

/ Janni Blank Wedderkopp

Snapsting

Igen i 2024 havde Naturskolen en workshop på Borgvold til Snapsting for børn: *Her blev vi klogere på dyrs levesteder og levevis.*

Børnene kom tæt på mus, kakerlakker, vandrede pinde, dammuslinger, gedder og hundestejler. Sammen undersøgte vi, hvad dyret har brug for, for at trives og overleve. Gennem små opgaver og oplevelser fik børnene indblik i dyrenes behov og krav til omgivelserne. Bl.a. hjalp børnene med

at bygge et musebo, fodre gedder med levende fisk og selv finde ud af, hvor de små dyr gemte sig.

For os på Naturskolen giver det rigtig god mening at være med på Snapsting for børn. Vi giver børnene nærkontakt med naturfænomener og fremmer den spirende naturforståelse. Vi ses til næste Snapsting for børn!

/ **Dan Skov Nielsen & Michael Winther**

En ung gedde blev fodret af børnene på Snapsting.

Troldepus -stjerneløb

Naturskolen I Undallslund dannede i vinterferien ramme for et særdeles velbesøgt Troldepus-stjerneløb henvendt til 5 – 9-årige sammen med deres voksne.

Troldepus fra Troldhøj havde bedt børnene om hjælp til en svær opgave, og det fik han.

Fantasien var drivkraft for aktiviteterne og naturen gav de bedste betingelser for at komme vidt omkring.

Alt imens børnene klatrede i træer, ledte efter vilde urter til Troldepus' helende salve, flettede magiske snore af "kæruldsfibre" og snittede tryllestave, trænede de deres opmærksomhed, motorik og sanser, samt deres evne til at samarbejde.

Efter løbet var der mulighed for at bage snobrød ved bålet og besøge gederne i gedehegnet.

/ **Benedicte Harder**

Skattejagt i efterårsferien

Naturskolen og Viborg Bibliotek samarbejdede i efterårsferien om en skattejagt i Hjermind Skov.

Jægerhytten var indrettet som Charles Darwins arbejdsværelse med plancher, opslagsbøger, mikroskoper og alverdens andet undersøgelsesudstyr som børn ifølge med voksne kunne benytte sig af.

På skattejagten skulle børnene løse opgaver med afsæt i Darwins rejse med HMS Beagle og de opdagelser han gjorde undervejs. Han søgte svar på flere af livets store gåder, og skattejagten poster førte bør-

nene ind i hans tanke- og undersøgelsesunivers. Hvis opgaverne blev løst korrekt, stod børnene til sidst med en kode til en skatkiste og en masse viden om Darwins vej til "*Arternes oprindelse*".

Efter jagten var der mulighed for at hygge sig med snitning og benytte bålet på bålpladsen ved shelterne. Her var der flere børn der fik et minikursus i at snitte små svampe, som de kunne tage med og pynte i hjemmet.

/ **Benedicte Harder & Emilie Benedictus Larsen**

Grønne Spirer

kursus 7/11 2024

30 pædagoger, pædagogiske assistenter og dagplejere deltog i kursusdag om "Enkle retter på bål".

Bålmad er en meget populær aktivitet i børnehaver og vuggestuer og det er ikke uden grund, for det at lave mad over bål skaber begejstring og engagement både i måltidet og fællesskabet. Der er mange delprocesser som børnene kan inddrages i og de vil rigtig gerne være med.

Deltagerne på kurset mærkede på egen krop, hvordan begejstringen boblede og lysten til at udforske nye muligheder og smage tog til, som dagen skred frem.

De afprøvede mange forskellige tilberedningsmetoder, som f.eks. at stege frikadeller på pind (så kaldes de trommestikker); koge æg i mos over gløder; bage brød i gryde over bål; tilberede kartofler i saltdej direkte i gløderne, samt lave kærnemælksost i gryde over bål og smage til med vilde urter fra skoven, for blot at nævne nogle

Små retter, store oplevelser
over gløderne

stykker. Nogle retter blev mere vellykkede end andre, men der er ikke tvivl om, at madmod og madglæde voksede blandt deltagerne i takt med, at duften fra de forskellige retter blandede sig med bålrøgen.

Undervejs blev der reflekteret over, hvornår i processerne og i hvilken grad børnene kan være med og

hvordan aktiviteten kan tilpasses, for at favne målgruppen bedre.

Vi håber, at der er rigtig mange børn, der får glæde af, at en frisk flok voksne har fået styrket deres nysgerrighed, færdigheder og idé-katalog til enkle retter på bål.

/ **Benedicte Harder**

Historieforløb

- Få fingrene i historien

Naturskolens tilbud dækker næsten alle skolens fag. Fordi vores formål er: *"Naturskolen i Viborg Kommune skal, som supplement til skolernes og børneinstitutionernes undervisning,, fremme børn og unges glæder og viden om naturen, miljøet, historien og kulturhistorien.*

Vi udbyder de forløb vi brænder for, dem som vi, i samarbejde med lærerne, ved kan supplere skolernes undervisning med praktiske opgaver, hvor kroppen og hænderne arbejder og hvor det at være ude i den friske luft, i vide og nye rammer kan noget andet end den

hjemlige undervisning på skolen. Det er en evig proces at udvikle vores forløb, så de svarer til de behov skolerne har, så de er aktuelle og fornyes i takt med at vores kompetencer og muligheder udvikles.

Vi er altid lydhøre for idéer og aktuelle behov fra Viborgs skoler og institutioner for videre- eller nyudvikling af forløb.

Mange af vores forløb er tværfaglige, men på modstående side kan du se et eksempel på vores forløb indenfor historiefaget

/ **Janni Blank Wedderkopp**

Langhuset i Kjællinghøl

Vores forløb indenfor historiefaget:

Anden Verdenskrig
– i Undallslund

Soldaterlejren på Hald
- efter 1864

Børn i historien på de
fem Hald'er

Stenalderen

Grevens Fejde

Vikingedagligdag på
Kjællinghøl

H.C. Andersen for
indskolingen

Vikingetogt,
samarbejde på
Kjællinghøl

Jens Langkniv -
lokalhistorie og
samarbejde

Vil du med en tur på
heden

Samarbejde - Krig på Klostermarken

- 80 børn eller mere

Det hænder, at Naturskolen får en større flok elever på besøg. Dertil har vi udviklet forskellige forløb, som egner sig specielt til store grupper ude i naturen, et af disse forløb er *"Krig på Klostermarken"*.

Vi tager udgangspunkt i Klostermarkens militærhistorie og fordelt på 6 hold, dyster eleverne i en 5-kamp udviklet til formålet. Her dystes i kending af forskellige emner som blomster, fugle, svampe og pattedyr. Der skal flyttes sårede, øves kamuflage, bygges antenner og kastes med "håndgranater" (grankogler)

Efter veloverstået 5-kamp og spisepause, får man oplyst den midlertidige point-stilling og herefter går den endelige krig i gang.

Hvert hold har fået en "bombe", som skal desarmes ved hjælp af forskellige oplysninger, man kan tilegne sig på Klostermarken. Derved opnås i takt med, at man indhenter oplysninger, et bedre lokalkendskab til området.

Mens man desarmerer bomben, foregår der en krig om ørene på en,

i form af klassisk tagfat, hvor man fanger fjendens faner og rykker livbånd af hinanden. Til slut afblæses krigen, pointene gøres op og der udråbes en vinder. En dag med masser af bevægelse ude i naturen, samarbejde og viden.

/ Dan Skov Nielsen

Naturvejledning i skolens valgfag

Naturskolen byder ind med forskellige aktiviteter som kan passe ind under valgfagene Håndværk og design samt Madkundskab.

Forløbene kan altid kombineres med egne design og ønsker, herunder tilblivelse af simple møbler i træ, forskellige designs i kroge, kæder og lign. i smedjen

Fælles for vores forløb er, at vi kan dreje og vinkle emnerne, så det passer ind i, hvad klasserne arbejder med og gerne vil have fokus på i løbet af dagen.

/ Dan Skov Nielsen

Til håndværk og design tilbyder vi emner som:

- billedkunst i naturen
- smedning
- grøn sløjd og plantefarvning
- hyttebyg/træfældning

Til madkundskab har vi forløb som:

- Fiskeri med net i Hald sø
- Naturens spisekammer
- Vild madkundskab
- svampetur

Øvelser for stemmen –
vores vigtigste redskab

Stemmekursus

Arbejdsglæde er mange ting. Og noget af det vi skal passe på, er vores stemmer – for at kunne formidle med glæde. Stemmen er naturvejlederens vigtigste arbejdsredskab. Og vi har ofte forhindringer, der gør at vi slider på stemmen. Det kan være vindens susen, vandets rislen og alt det andet ude i naturen, der har lyd.

Derfor inviterede vi en stemmetræner indenfor en hel dag først på året. Vi sang, traliede og øvede os i at bruge vores stemmer, både højt og lavt, inde og bestemt også ude. Det er sjovt at gøre ting sammen og det giver glæde at blive dygtigere.

/ Vibe Winckles

Når der er en ledig stund hvor vi alle kan hjælpes ad, er der altid nok af vores steder der trænger til en kærlig hånd, en oprydning eller rengøring. I sommerferien fik garagen i Bøgely en tur – og vi hygger os med det.

Grejbank på Hald

På Hald deler vi bygninger med Naturstyrelsen og her kommer mange gæster forbi, som vi ikke har planlagt noget med, men som ofte spørger til grej af forskellig art.

I mange år har vi snakket om en lånegrejbank og i år lykkedes det os at indrette et lille rum til det, ved de offentlige toiletter i Længen. Her kan interesserede sende en sms og få en kode til en hængelås

og låne grejet. Ved siden af har Mini Regnskoven en brændebod, hvor man kan købe sække med brænde.

Grejbanken indeholder: Bestemmelsesduge til smådyr i vand og på land og undersøgelsesudstyr til det, samt hængekøjer, bålpander og bålrist.

/ **Vibe Winckles**

Herberg på Hald

- Ny indretning

For 15 år siden, fik Naturskolen et Herberg forærende. Det er indrettet i forlængelse af Naturskolens lokaler på Hald Hovedgård. Folk, der vandrer eller cykler på Hærvejen kan komme der og overnatte. Herudover kan skoleklasser og børnehavegrupper låne Herberget ganske gratis (ligesom alle vores

sheltere) til overnatning. I år 2023 bevilligede Nordea Fonden penge til at opgradere Herberget, så i foråret 2024 var der vældig aktivitet med at få bygget skillevæg mellem køkken og sovesal, isolere, skifte lyskilder, udluftning, forsatsruder og meget mere. Resultatet er et meget mere anvendeligt Herberg.

Slugt ved Hald Sø

Gedeskuret – ro i naturen

Naturskolen er en institution under B&U og prøver altid at ramme ind, hvor der er mest brug for os. I det daglige er vi **et supplement til skolernes og børneinstitutionernes undervisning og fremmer børn og unges glæder og viden om naturen, miljøet, historien og kulturhistorien**. Vi har pt. 27 forløb for de 0-6årige, 53 forløb for skolebørn og 5 kurser for voksne, alle udbudt på KLC-Viborg.dk. Her er aktiviteten beskrevet og der er foreslået forberedelse og efterbehandling til grupperne/klasserne. Det er vores kerneopgave at give natur- og kulturforståelse gennem naturnær formidling og tappe ind, hvor der er mest brug for os og vores forløb udspringer altid af et behov, som lærere eller pædagoger har. F.eks. da en lærer fortalte os, at der i Fælles Mål står, at 4. klasser skal dissekere dyr. Siden har vores "Muse dissektion" været at finde på KLC-Viborg og er meget populær.

Nu er Naturskolen blevet bedt om at arbejde med børn med fravær. Og dertil har vi søgt penge og fået

Gedeskuret er et godt sted at være, med ro i naturen

dem af Nordea Fonden til et projekt, der hedder 'Gedeskuret – et godt sted at være'. Vi har fået penge til at ombygge vores gedeskur i Undallslund, til en formidlingsstald. En lys stald, hvor det er rart at være og hvor børn der har meget skolefravær, skal bruge det som øvebane for at komme hjemmefra, få roen fra naturen og være sammen med dyrene i stalden og andre børn. Der kan foregå mange andre ting ude i naturen, end at passe dyrene i stalden, alt efter børnenes interesse. Mødet med lærere og klassekammerater kan foregå derude i naturen, med hjælp fra naturvejlederen med aktiviteter, som det fælles

tredje. Vi glæder os til at udvikle den spændende opgave og tror på, at det kan noget at få børnene ud i naturen.

I 2025 ser vi frem til at møde en masse børn til aktiviteter ude i naturen. Et år hvor Forundringsfestivalen, der er et samarbejde med Viborg Bibliotekerne for de 5-årige, kommer tilbage; et år hvor istidsformidling i Dollerup Bakker bliver genoptaget og ellers et år, hvor årshjulet ruller med hjælp fra gode samarbejdspartnere rundt om os.

/ **Vibe Winckles**, Leder
Naturskolen i Viborg Kommune

Kontakt Naturskolen

Er du/I blevet nysgerrige efter at høre mere, er du/I meget velkommen til at kontakte os på mail:

naturskolen@viborg.dk

VIBORG
KOMMUNE